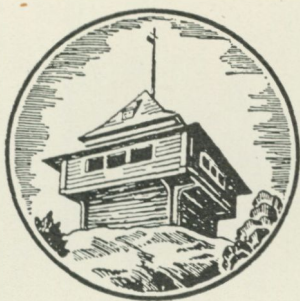




NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 1949



FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1949

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar mittpartiet av en duk, daterad 1643 och prydd med danska adelsvapen. Duken, som är en gåva till museet av fröken Eda Witt, behandlas närmare på sid. 187. — Nordiska museet 235,925.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1949

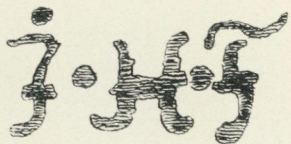
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

MÄSTAREN BAKOM EN SNICKAR-SIGNATUR

av Marshall Lagerquist

Det händer ju rätt ofta, att man träffar på gamla möbler med tillverkarens signum i form av en rad till synes gåtfulla initialer, som ibland kunna ha förmågan att i det längsta gäcka varje försök till dechiffreering. Så har varit fallet med den åtskilliga gånger iakttagna bokstavskombinationen *J. H. F.* på svenska möbler i senbarock. Stilen har gett en antydning om möblernas tillkomsttid — Fredrik I:s tid — och har man velat närma sig den exakta tidpunkten genom att söka analysera stilfenomenen i detaljerna, har det varit möjligt att av vissa skäl bestämma densamma till 1740-talet. Med andra ord, mästaren måste ha varit verksam åtminstone vid denna tid. Då inga arbeten av hans hand visat sig utförda i den omkring 1750 i möbelhantverket introducerade franska rokokostilen, har man vidare kunnat antaga, att han ej fått uppleva det följande årtiondet. Att han stått på gränsen mellan tvenne modestilar har alldeles klart framgått av det faktum, att några av hans signerade möbler i holländsk-engelskinfluerad senbarock alltifrån början varit utrustade med beslag i mer eller mindre utbildad fransk rokoko. Man vet nämligen, att gelbgjutarna — möbelbeslagens tillverkare — varit betydligt mera avancerade i stilavseende än snickarna genom sina förbindelser med det stora slottsbygget i Stockholm. — Denne till namnet okände snickares förhållandevis ansevärda produktion har skänkt ett starkt stöd åt uppfattningen, att han varit stockholmare.

Snickarna i Stockholm under 1700-talet äro i de allra flesta fall kända till namnet och verksamhetstiden tack vare den för-



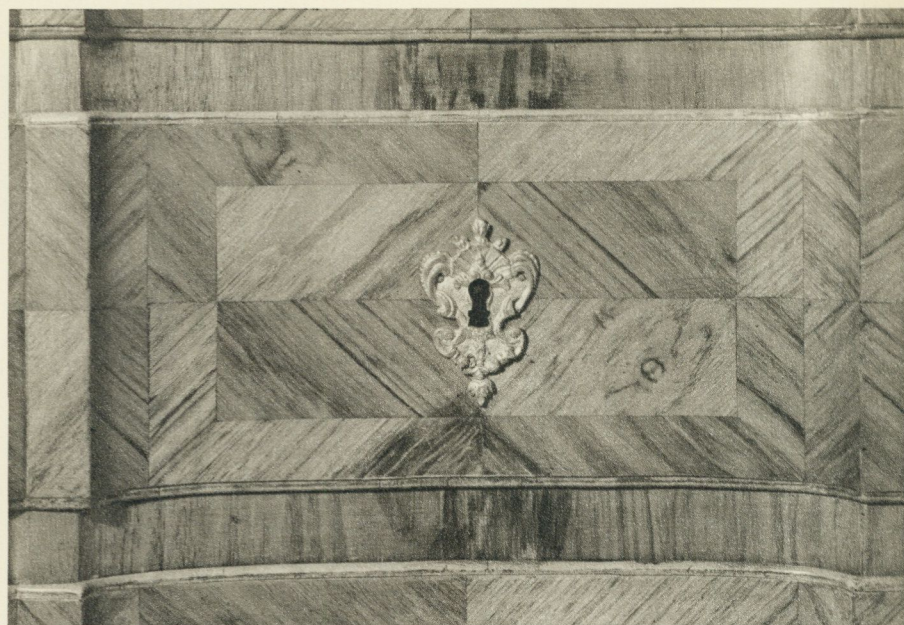
Snickarsignaturen i form av en brännstämpel (här något förminskad).

teckning, som John Böttiger lämnade 1901 i boken om Georg Haupt. Det har följaktligen blott återstått att söka pröva kombinationen med uppmärksammande av möjligheten, att av tre på varandra följande initialer de två sista kunna utgöra begynnelsebokstäver i ett tvåstavigt tillnamn. Signaturen *J. H. F.* har emellertid ej på något vis kunnat med säkerhet sättas i samband med de namngivna stockholmsnickarna. Man har då på sina håll tillgripit nödlösningar av charaden, vilka principiellt måste fördömas som under alla förhållanden ofruktbara i ett sammanhang som detta. Den kursivt framställda bokstaven *F* i sammanställningen har sålunda fritt tolkats som ett *T* och därigenom har man trott sig kunna hänföra signaturen till Johan Henrik Thil, om vilken man vet, att han blev mästare 1728 i Stockholms snickareämbete. Det är dock i sanningens namn alltför ansvarslöst att söka förvandla en otvetydig bokstav till en annan, om än typografiskt närbesläktad, och lösningen måste alltså betraktas som missvisande, låt vara att konsekvenserna härav ej medfört några större vådor. Tyvärr har denna vantolkning ibland godtagits som giltig, men det är nu vår uppgift att vederlägga den och sätta en korrekt uttydning i dess ställe.

Böttiger nämner en snickare Johan Fűrloh, som blev mästare 1724 och vars bouppteckning förrättades 1746, men känner med stöd av snickareäldermannen Johan Åbrandts förteckning över sina bortgångna och levande ämbetsbröder endast till det enda förnamnet Johan. Ser man efter i bouppteckningar och andra äldre handlingar i Stockholms stadsarkiv finner man emellertid, att snickaren Fűrloh hette Johan Hugo och att dessa båda förnamn så gott som alltid användes tillsammans. Gåtan torde härmed vara löst och ur anonymitetens halvdunkel stiger nu fram i full dager en av allt att döma mycket produktiv möbel-



Byrå av senbarock typ med s. k. uppsats och utdragsskiva, tillverkad på 1740-talet av snickaren Johan Hugo Furlöf i Stockholm. Privat ägo.



Detaljer av byråns valnötsfaner och mässingsbeslag.

snickare från en ur personhistorisk synpunkt tämligen okänd epok i svenskt möbelhantverk.

Här några korta notiser om Johan Hugo Fűrlohs person. Han blev som sagt mästare 1724 och avled den 11 juni (gamla stilen) 1745. Äldste sonen var vid faderns död på sitt tjugo-första år, varför man med skäl kan antaga, att Fűrlohs giftermål med dottern till snickareäldermannen Johan Wolff d. ä. ägt rum, som brukligt var, i anslutning till mästareblivandet. Änkan Maria Christina Wolff fortsatte sedan att driva den stora verkstaden till fram på sommaren 1747, då hon äktade den 1744 mästareförklarade snickaren Christian Linning och därmed överlät allt ansvar på denne. De med Fűrlohs brännstämpel försedda möblerna kunna således ej ha gjorts senare än 1747 och ej tidigare än 1724.

Vid sidan av sin borgerliga näring ägnade sig Johan Hugo Fűrloh redan på 1730-talet åt fullgörandet av sina hedersamma plikter som soldat i borgargardet, i vars kavalleris andra kompanis första korpralskap han hade nummer 28. Han var husägare i Staden mellan broarna, och verkstaden var inrymd i hans fastighet Köpmangatan 3—Kindstugatan 4, där sedermera Christian Linning genom sitt giftermål kom att flitigt verka under hela rokokotiden och där den berömde Georg Haupt för första gången skulle möta sin blivande hustru. Även om det i sammanhanget är av ringa betydelse, må dock i allmänt intresse nämnas, att Fűrlohs tredje son, Christian, vid trettioårsåldern kom till London och i början av 1770-talet omtalas som en framgångsrik möbelsnickare — cabinet-maker — därstädes med det anglicerade namnet Fournalough.

Vi känna till dato fem à sex byråar av Johan Hugo Fűrloh, vilka äro varandra tämligen lika. De överensstämma i stort med sådana möbler, som under 1700-talets förra hälft framställdes framför allt i nordvästra Tyskland och i Holland. Före den franska rokokons genombrott i Sverige på möbelhantverkets område gingo många svenska snickaregesällers studieresor just till dessa trakter av Europa, och Fűrloh synes ej heller ha frångått vanan härvidlag. Hans möbler sakna, såvitt det går att bedöma, de typiskt franska svepande linjerna och utmärka sig,

trots fasadernas vertikala vågrytm, för en påtaglig kantighet. Något annat har ej varit att vänta före 1746, åtminstone ej då det gäller en snickare, vars grundläggande skolning infallit redan i början av 1720-talet. Hans här avbildade byrå, som befinner sig i privat ägo, är ett gott prov på verkstadens hantverksmässiga standard och ledarens stiluppfattning. Den är som synes försedd med s. k. uppsats och en utdragbar skiva för skrivgöromål. Faneret av valnöt är lagt enligt ett bestämt schema för att framkalla kontrastverkan mellan de olika ytorna. Hållningen i sin helhet liksom några detaljer, exempelvis benens avslutning i en stiliserad klo med kula, visar holländsk-engelska stildrag, medan handtag och nyckelskyltar närmast ha fransk régencekaraktär. Den asymmetri, man är van att finna hos rokokobeslagen, saknas här; nyckelskyltarna ha ett solfjädersliknande krön à la Bérain. Beslagen kunna mycket väl tänkas vara gjutna och ciselerade i Sverige men återgå i så fall otvivelaktigt på franska original, måhända sådana som anskaffades för det nya kungliga slottets behov och som förlagor till hantverkarna. Tillkomsttiden för den avbildade byrån kan med hög grad av sannolikhet sättas till åren omkring 1745.